

Gregor von Rezzori

Memoari jednog antisemita
roman u pet priča

Gregor von Rezzori

Memoari jednog antisemita

roman u pet priča

S NJEMAČKOG PREVELA
Gordana-Dana Grozdanić

GYMNASIUM

Zagreb, lipanj 2019.

Sadržaj

Skučno · 7
Mladost · 81
Pansion Löwinger · 157
Vjernost · 213
Правда · 299

Biblioteka Lesesucht

Naslov izvornika
Gregor von Rezzori
Denkwürdigkeiten eines Antisemiten
Ein Roman in fünf Erzählungen

Copyright © 1979, Gregor von Rezzori
All rights reserved

© Za hrvatsko izdanje
Gymnasium d.o.o., Zagreb, 2019.

Skučno

Za Claudija Magrisa

Skučno je ruska riječ i teško ju je prevesti. Označava ne samo pustu dosadu: to je duševna praznina, čiji vrtlog djeluje kao neodređena, silno nametljiva čežnja.

Kad mi je bilo 13 godina i kad sam bio u onoj dobi koja se u jeziku ondašnjih odgojitelja nazivala nestašnim godinama, doveo sam roditelje do ruba pameti. Živjeli smo u Bukovini, danas astronomski udaljenoj provinciji na europskom jugoistoku, no ono o čemu ovdje pripovijedam čini se ne samo prostorno nego i vremenski toliko dalekim kao da se radi o snu. Pritom sve počinje kao obična, svakidašnja priča.

Našao sam se, uslijed tzv. *consilium abeundi*, isključen iz škola ondašnje Kraljevine Rumunjske, čiji smo građani postali po završetku Prvog svjetskog rata, nakon sloma carske i kraljevske monarhije. Pokušaj da se u internatu u Austriji, koju su moji bližnji još smatrali našom kulturnom domovinom, strogom disciplinom harmonizira moj neuravnoteženi karakter imao je gotovo sramotan ishod. Moj konačni izgon iz privilegiranih krugova onih kojima je bio otvoren put u visoke škole spriječen je pravovremenim, preventivnim i dobrovoljnim odlaskom iz dotične ustanove. Bio sam – opet prema jezičnoj upotrebi onih koje je zapala odgovorna uloga da djecu odgajaju u „korisne članove društva“ – „poprilično beznadan slučaj“. Moji roditelji, ne uvidjevši, poput slijepaca, u koliko su mjeri moje unutarne proturječnosti izrasle iz

napetosti i razlika u njihovim bićima, složili su se s ravnateljem i učiteljima u procjeni da iz takve mješavine neurotske senzibilnosti i sklonosti nasilju, oštre moći poimanja i tupe nemoći za učenje, nježne potrebe za osloncem i nedostatka sposobnosti za prilagodbu, da se iz svega toga može izroditi još samo nešto kriminalno. Uskoro se ovaj nazor posvuda učvrstio do nepobitnosti. To je bilo to: moje je odredište bio zatvor, prije ili poslije. I sâm sam jedva u to sumnjao.

U trivijalne životne istine moje generacije koje imamo zahvaliti čitanju *Pobožne Helene W. Buscha* spada i izreka: tko izgubi dobar glas, uživa u životu. Ali i ova optimistična tvrdnja prije je rezultat priželjkivanja, nego praktičnog iskustva. Da me je tada netko priupitao u kakvom sam raspoloženju, s dubokim bih mu uzdahom odgovorio: *skučno*. Iako mi nije nedostajalo pobunjeničkih poriva, vukao sam se puževim korakom: ili još bolje, pustio sam da me nešto vuče, bezvoljno provodeći dane svog samotnog života, uvijek tegleći teret krivnje; njen izvor nisu bili razlozi koje su mi uporno podmetali, mada nisu bili ni posve nebitni. Da sam tada bio kadar objasniti tu finu i složenu razliku, štošta bi bilo bolje. Ali to nisam bio u stanju.

Promatram li sebe u tom vremenu, vidim se na fotografiji snimljenoj jednom od onih finih mehaničkih kamera, prepunih vijaka i poluga, čije su izbuljene leće i sklopiva škarasta postolja od blistavog nikla, kao i crni kožni mjehovi, koji su se razvlačili poput harmonike, još bili bliski svijetu konjskih kočija, kao što su to bili i ondašnji automobili s oštrim kutovima i visokim kotačima, koji su uzburkavali moju dječачku maštu. Zavidio sam svojim školskim drugovima; poslušno su ostali u internatima i kao nagradu za školske uspjehe dobivali takve fotografske aparate za Božić ili rođendan, iako mi slike, koje bi mi povremeno pokazivali, nisu predstavljale ni-

šta osobito. Pred sobom vidim moment-snimku: dječaka, još okruglastog lica, podbuhlog od prkosa zbog silovanog i nedugo zatim posve umorenog djetinjstva, čija mračna odlučnost prema ničemu do samome sebi djeluje pomalo smiješno i zataškava ozbiljnu adolescentsku muku za koju – i u tome bespomoćan – ne nalazi uvjerljiviji izraz. Tmurno je. Sjedim na rubu poljske međe, na sebi imam tipičan odjevni predmet te epohe, vjetrovku od krutog vodootpornog lana s vojničkim pojasom i velikim džepovima, kakvu su običavali nositi pristaše ideologija najraznolikijih boja, tzv. Bündler, od krajnje ljevice do ekstremne desnice, u mom slučaju doduše ne zbog ikakvog svjetonazora nego iz praktičnih razloga, za dugačke, usamljene i besciljne šetnje po predjelima oko grada, u kojima sam provodio svaki slobodni trenutak: bio je to krajolik sa širokim horizontom, za sunčanih godišnjih doba lijep poput parka, a pod zimskim nebom, po kojem su kriještale vrane, bez imalo privlačnosti, samo turobnost razrovnanih njiva s miljama dugačkim brazdama i u daljini, iza snježnih crta u udubinama valovitih polja, crni obrisi golemih šuma koje su se protezale sve do planina, jedva primjetnih u plavičastoj izmaglici na mliječnom rubu nebeske kupole. I upravo takvi kasni zimski dani najbolje su odgovarali osjećaju *skučna* u meni.

Bez kape sam, kosa mi je raščupana od vjetra, a uz noge mi sjedi moj jazavčar Max, gladak poput foke, i pobožno podiže pogled prema meni: moj jedini partner u igri, moj drugar, moj prijatelj, moj utješitelj, koji mi je uvijek pokazivao ako ne duboko razumijevanje, a ono bezuvjetnu ljubav i neograničenu suglasnost sa svim što sam radio.

Fotografija ne postoji, moram odmah napomenuti, jer tada sam obitavao u takvoj samoći da nije bilo nikoga tko bi je mogao snimiti, a spomenuti školski drugovi bili su mi u

vrijeme o kojem ovdje pripovijedam jako daleki. Max i ja bauljali smo po okolišu poput dva probisvijeta. I moralno smo se ponašali prilično raskalašeno. Među nama je postojao prešutni dogovor da se svaka biserka koja se odvaži previše udaljiti od svog kućnog dvorišta može tretirati kao divljač, a isto je vrijedilo i za mačke koje su po poljskim brazdama lovile miševe. Naročito sam ciljao na takve slučajeve, s obzirom na to da Max, i uz sva ostala hvalevrijedna svojstva, na moju veliku žalost nije bio oštar pas. Znao se, doduše, žustro, gotovo histerično, zaletjeti prema plijenu, no čim bi mu se životinja prepriječila, pri najmanjoj ogrebotini na nosu, jaučući bi se povlačio iza mojih peta i jadno i sramotno lajao iz sigurnog zaklona. Tješio sam se time da je još mlad i da od njega vjerojatno previše zahtijevam. U svakom slučaju, uvijek sam sa sobom nosio jaku pračku i nekoliko olovnih kuglica u džepu moje Bündler vjetrovke. I pogađao sam, kao u cirkusu, točno u metu. Najžilaviji mačak zateturao bi se pogođen u lubanju kuglicom veličine zrna graška, a nakon toga je Maxu ostatak posla bio kao igra.

Danas u mojoj kući psi i mačke žive miroljubivim zajedničkim životom. Ali onomad sam njihovo neprijateljstvo smatrao prirodnim zakonom, a kako sam bio prijatelj pasa, samo se po sebi razumijevalo da sam bio neprijatelj mačaka. Bio sam sin čovjeka koji je živio za lov. U mojoj je glavi uništenje zvijeri slijedilo isti zakon nužnosti kao mojim štreberima Kantov kategorički imperativ. A zna se da mačke spadaju u najveće štetočine u lovačkom reviru. Što se tiče biserki, radilo se o zločinu s predumišljajem, o prkosnoj radnji. Meni, odgojenom po najstrožim pravilima lovačkog ponašanja, krađa kokoši pričinjaala je bolno zadovoljstvo. Hotimice sam kršio lovački kod, kaljajući na taj način očevo ime. I to stoga što je u skup proračunatih bolnih kazni, čija je svrha

bila da mi predoče moju nevaljalost, spadala i zabrana da oca pratim u lov.

Još od malih nogu bilo mi je dozvoljeno da u proljeće i ljeto, u ritmu godišnjih doba, s ocem dijelim lovačke radosti: tijekom uskrasnih praznika lov na šljuke i ostale ptice u sezoni parenja, a tijekom ljetnog raspusta lov prikradanjem na divlje koze. Poslije, kako sam postajao snažniji i otporniji, povremeno sam odlazio i na zahtjevniji dio godišnjeg lova: na jelene u sezoni tjeranja u jesen i na divlje svinje u zimu. A sada sam bježao iz grada, besciljno hodao po poljima, samo da me kod kuće u mojoj sobi ne bi proganjale nepodnošljive predodžbe: ugođajne slike prizora po šumama i planinama po kojima je otac lovio – tetrijebi kako vabe ženke, šljuke kako tumarajući po šumskim rubovima svojim glasanjem najavljuju parenje i, poslije, kad sve zazeleni, srndaći kako poskakuju po prvoj ljetnoj sparini prošaranoj komarcima. Taj mi je doživljaj ove godine bio uskraćen.

Strništa i njive krumpira pod mojim su nogama još bili vlažni od nedavno otopljenog snijega. No, na livadama pokraj potoka već su se sjajili pupoljci, na prste jedne ruke moglo se prebrojiti dane kada će procvjetati, nebo će opet poplavjeti i prošarati se vlažnim bijelim oblacima, uskoro će se odsvuda čuti zov kukavice – a ja sam bio prikovan za moju krivnju. Kao što robijaš za sobom na lancima vuče olovnu kuglu, vukao sam teret školskih propusta koje je valjalo nadoknaditi. Naime, nisam morao ispraviti samo svoje moralne promašaje. Znao sam – svakodnevno su mi to utuvljivali u glavu – da me zadovoljavajuće položen jesenski ispit može još jednom izbaviti, a to znači: pružiti mi posljednju mogućnost obrazovne rehabilitacije. Iako sam isto tako znao da bi to značilo dodatnu godinu progonstva u internatu, daleko od doma, od voljene zemlje, od lova i od mog jazavčara